

Målbeskrivning

Hud- och könssjukdomar

SSDVs rekommendationer och checklistor

Arbetsgrupp:

Berndt Stenberg, Ann-Marie Wennberg, Carl-Fredrik Wahlgren, Petra Tunbäck, Anne Wetter, Marlène Isaksson, Susanne Uddströmer, Katarina Lundqvist, Filippa Nyberg

Bakgrund

Specialitetsföreningens rekommendationer utgår från en uppdaterad version av den förra versionen av utbildningsboken (SSDV 1997) i kombination med delmålen i den nya målbeskrivningen från 2008. I delmålen finns ställvis överlappning och viss text återkommer under flera delmål. Uppdatering av delmålen kommer att ske på initiativ från Socialstyrelsen.

Texten är skriven med utgångspunkt från att den ska gälla under minst 5 år framåt, och vara hållbar för medicinsk utveckling. Vi har medvetet undvikit att inkludera listor över diagnoser, laboratorieprover etc, detta för att göra dokumentet mer övergripande och lätt att använda, och för att minska risken att förbise enstaka punkter genom försök att vara för detaljerad.

Rekommendationerna har delgetts landets studierektorer, verksamhetschefer, lärare och ST-läkare inom specialiteten, samt via SSDVs styrelse och hemsidan även varit tillgängligt för synpunkter från alla SSDV-medlemmar. Synpunkter har inhämtats och beaktats så långt möjligt med hänsyn tagen till vår gemensamma bedömning av realistisk genomförbarhet och allmängiltighet.

Termer och begrepp

Beskrivningen av kunskapsnivå i checklistorna, har angetts med samma enhetliga termer och begrepp som används i målbeskrivningens delmål (behärska, ha kunskap, ha kännedom). Termerna definieras i Socialstyrelsens bok om specialiteternas målbeskrivningar ("blå boken", sid 910-912).

Individuellt utbildningsprogram

I samband med införande av den nya målbeskrivningen ska ST-läkaren nu ha ett individuellt utbildningsprogram, (tidigare = ST-kontrakt). Det är verksamhetschefens ansvar att det upprättas och fastställs i samråd med handledaren, studierektorn och ST-läkaren. I det individuella utbildningsprogrammet ska teoretiska utbildningsmoment och kurser i enlighet med målbeskrivningens krav, planeras in (se SOSFS 2008:17, 3 kap 3 §, kvalitetsaspekter på specialiseringstjänstgöringen). Inga rekommendationer ges här angående tidsramar för sidoutbildningar, utan dessa får utarbetas individuellt enligt ovan i studieplanen.

Basen i ST-utbildningen är klinisk tjänstgöring i öppenvård med handläggning och uppföljning av tillräcklig mängd egna patienter samt möjlighet till fördjupning utgående från egna fall.

Inga rekommendationer har utfärdats angående antal patienter eller mottagningar, men är aspekter som bör beaktas i den kontinuerliga uppföljningen.

Delmålen kan inte uppfyllas utan att ST-läkaren parallellt och kontinuerligt bedriver teoretiska studier. I checklistorna ges exempel på former för genomförande och i vissa fall utvärdering samt aspekter på innehållet i utbildningsmoment. Formen för återkoppling och utvärdering kan variera.

Återkoppling från patienter, kolleger och andra yrkeskategorier bör regelbundet inhämtas i samråd med handledaren. "Medsittning" där en erfaren observatör deltar i verksamheten, är en möjlig metod för uppföljning. Att ST-läkaren ger ett eget seminarium är generellt en bra form för aktivt inhämtande och förmedlande av kunskap, liksom självständigt arbete med att utforma evidensbaserade rutiner för någon eller några delar av det kliniska arbetet. Av stor vikt för den blivande specialisten är också att följa utvecklingen för nya läkemedel.

Specialitetsgemensamma delmål

Målbeskrivningens delmål 13-21 gäller alla specialiteter, dock kan metoder för lärande och uppföljning variera. Rekommendationer för dessa delmål växer fram på sjukhus/ och regionnivå och vi har därför valt att endast specificera SSDVs rekommendationer avseende omfattningen av det vetenskapliga arbetet. Vidare rekommendationer för dessa delmål kan på lämpligt sätt infogas till målbeskrivningen vid uppdatering, eller i regionala/nationella mallar för individuella utbildningsplaner.

Fortsatt arbete

För att målbeskrivningen med SSDVs rekommendationer ska bidra till ökad kvalitet i ST-utbildningen, krävs nu ett fortsatt arbete med översyn av kursutbudet för hud- och könssjukdomar, så att detta anpassas till målbeskrivningens krav. Vidare behövs utarbetande för enhetliga mallar för individuell utbildningsplan (ST-kontrakt) samt regionalt och nationellt samarbete för att kunna tillgodose kraven på sidoutbildningar inom och utom specialiteten

2009-05-25

För SSDVs utbildningsgrupp och styrelse

Filippa Nyberg

Utbildningsansvarig

Delmål 1	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om hudens basala biologi, patofysiologi och morfologi	Seminarium Teoretiska studier	

Checklista

	Behärska	Ha kunskap	Ha kännedom
Normal funktion och struktur i hud, hår, naglar och slemhinnor		x	
Basal immunologi		x	
Inflammationspatofysiologi		x	

Kommentar

Behovet kan vara svårt att tillgodose lokalt och även om inte kurs ingår som obligatorium kan en kurs ge nödvändig fördjupning i ämnet.

Exempel på form för seminarium: Ett av ST-läkaren själv planerat och utfört seminarium, vilket ska godkännas av handledaren till form och innehåll.

Delmål 2	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om förekomsten och fördelningen i befolkningen av de olika dermatologiska och veneriska sjukdomarna	Seminarium	
	Teoretiska studier	

Kommentar

Detta mål är av stor vikt för tillstånd som kan påverkas genom förebyggande åtgärder inom specialiteten, vilket även har hälsoekonomisk betydelse och för resursfördelning.

För att få överblick över området är kurs ett lämpligt format.

Tillräckliga kunskaper kan också uppnås genom deltagande i de kurser som föreskrivs inom de övriga delmålen.

Delmål 3	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska dermatologisk och venereologisk undersökningsteknik och terminologi	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Teoretiska studier	

Checklista

	Behärska	Ha kunskap	Ha kännedom
Riktad anamnes inklusive sexualanamnes och lokalstatus	x		
Journal skrivning	x		
Dermatoskopi	x		x
Digital dermatoskopi		x	
Biopsi med stans och kniv inklusive nagelbädd och matrix	x		
Allergologisk utredning inklusive epicutantest,	x		
Fotolapptest	x		
Ljustest och ljusprovokation	x		
Grundläggande allergologisk utredning vid misstänkt IgE-medierade tillstånd, inklusive pricktest	x		
Tester vid fysikalisk urticaria	x		
Mykologi: provtagning och mikroskopering	x		
Undersökning med Wood's ljus	x		
Skabbdagnostik	x		
STI-provtagning, mikroskopi	x		
Proctoskopi	x		
Kolposkopi			x
Virologisk och bakteriologisk provtagning	x		
Ankeltryck med handdoppler	x		
Venös reflux med handdoppler	x		
Hårmikroskopi	x		
Laboratediagnostik		x	
Genetiska analysresultat vid utredning av ärftliga hudsjukdomar			x

Kommentar

För att kunna utöva specialiteten krävs utöver teoretiska kunskaper också en mängd praktiska färdigheter. I checklisten anges termen "behärska" för de flesta tekniker, men det är av stor vikt att utöver dessa också ha ingående, god kunskap om indikationer för genomförande och bedömning av andra vanligt förekommande tekniker.

Det är också av stor vikt, t ex för att kunna kvalitetssäkra och utvärdera, att korrekt kunna beskriva morfologi och att använda adekvat och uppdaterad terminologi/nomenklatur.

"Digital dermatoskopi" kan komma att även innefatta annan ny medicinsk bilddiagnostik.

Beträffande laboratoriediagnostik är det viktigt att ST-läkaren får god teoretisk kunskap innefattande bland annat kunskap om olika lab-metoders styrkor och svagheter samt betydelse för tolkningen av svaret. Kunskap inom laboratoriediagnostik kan inte begränsas till dermatovenereologiska sjukdomar, utan ST-läkaren behöver ha förmåga att bedöma provsvar även utanför det egna specialistområdet.

Delmål 4	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska vanliga och viktiga dermatologiska och venereologiska sjukdomar	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Större yrkesrelaterad sammankomst	
	Teoretiska studier	

Checklista

	Behärska	Ha kunskap	Ha kännedom
Papuloskvamösa sjukdomar inklusive psoriasis	x		
Eksemsjukdomar	x		
Yrkes- och miljödermatoser	x		
Benigna och maligna hudtumörer inklusive kutana lymfom	x		
Vaskulära lesioner	x		
Metastaser i huden	x		
Hudinfektioner	x		
Exotisk dermatologi		x	
Granulomatösa sjukdomar	x		
Toxicodermier inklusive läkemedelsutslag	x		
Autoimmuna hudsjukdomar inklusive relevanta systemiska manifestationer	x		
Blåsdermatoser	x		
Hudmanifestationer vid invärtes sjukdomar	x		
Ljusdermatoser	x		
Vaskulära sjukdomar med manifestationer i huden	x		
Aknegruppen inklusive rosacea	x		
Neonatala hudsjukdomar	x		
Graviditetsdermatoser	x		
Geriatrisk dermatologi	x		
Gendermatoser	x		
Genitala infektioner, sår och dermatoser samt genitala smärttillstånd	x		
Munslemhinnans sjukdomar		x	
Hud och psyke		x	

Kommentar

Det är av stor vikt att ST-läkaren kontinuerligt får ha egna mottagningar med möjlighet att primärt handlägga och följa upp tillräckligt många egna patienter.

ST-läkaren bör ha kunskap om vanliga och viktiga dermatoser även i mörk hud.

För tumörer, sår, yrkesdermatologi, STI, vaskulära sjukdomar se även respektive delmål.

”Resodermatologi” avser kunskap om hudinfektioner förvärvade utomlands, t ex leishmaniasis.

Tidsåtgången för varje delmoment under tjänstgöringen bör framgå av den individuella utbildningsplanen.

Handledd uppdatering av klinikens evidensbaserade PM för handläggning av olika diagnoser/symptom/labsvar rekommenderas.

Referat vid möte på egna kliniken bör ske efter kongresser/möten.

Tjänstgöring inom dermatologisk slutenvård rekommenderas att alltid ingå i utbildningsplanen för att ST-läkaren ska uppnå målet.

Delmål 5	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga histopatologiska utlåtanden och att ha kunskap om dermatopatologi	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa frågor	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Rekommendation

ST-läkaren behöver kunna väga samman makro- och mikromorfologi i hud och slemhinnor. Regelbundet deltagande i dermatopatologronder bör ingå för att uppnå målet. Dessa kan även vara telemedicinska. Sidotjänstgöring på patologklinik alternativt universitetsklinik med dermatopatologisk kompetens är ett alternativ.

Delmål 6	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga immunologisk diagnostik samt att ha kunskap om de immunologiska och inflammatoriska processerna vid hudsjukdomar	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Kommentar

Med immunologisk diagnostik menas tester vid allergiutredning och provtagning för annan immunologisk sjukdom.

För specificering se delmål 3 och 4.

Kunskap och förståelse om relevant provtagning vid olika tillstånd är viktigt både ur medicinsk och sjukvårdsekonomisk synvinkel.

Det är mycket viktigt att ha kännedom om olika provers/analysers betydelse vid diagnostik och som prognostiska instrument, samt om felkällor vid tolkning av prover. Vidare är begreppen sensitivitet, specificitet, positivt och negativt prediktivt värde centrala.

Delmål 7	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska diagnostik och behandling, inklusive hudkirurgi, av vanliga och viktiga hudtumörer och vaskulära missbildningar	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Checklista

	Behärska	Ha kunskap	Ha kännedom
Infiltrationsanestesi , topikal anestesi och ledningsanestesi (minst fingrar o tår)	x		
Preoperativ bedömning, planering och utförande av ovalära excisioner, vilka kan primärslutas	x		
Handläggning av postoperativa komplikationer inklusive hemostas efter hudingrepp	x		
Kryokirurgi	x		
Kyrettage	x		
Elektrokirurgi	x		
Shaveexcision	x		
Icke-kirurgisk behandling av tumörer och precanceroser	x		
Intralesionell injektion	x		
Full- och delhudstransplantation		x	
"Sentinel node"- diagnostik		x	
Laser inklusive basal laserfysik		x	
Mohs kirurgi			x
Lambåteknik			x
Dermabrasio			x
Behandling vid onkologisk klinik			x

Kommentar

Hudtumörer ökar i befolkningen och ST-läkaren behöver fortlöpande utbildning i diagnostik och behandling av tumörer inklusive kvalitetssäkring.

Beträffande laserkunskap kan detta mål uppnås via sidoutbildning vid klinik där laser finns eller kurs.

Delmål 8	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska patofysiologi, diagnostik och terapi avseende sårsläkning	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Checklista

	Behärska	Ha kunskap	Ha kännedom
Den normala sårsläkningsprocessen	X		
Utredning av fördröjd sårsläkning	X		
Pinch/punchgraft	X		
Upprätta en behandlingsplan för sår	x		
Kompression olika tekniker	X		
Sårrevision	X		
Omlägningsmaterial	x		
Förskrivning av tekniska hjälpmedel	X		
Smärtlindring	X		
NPWT (negative pressure wound therapy)		x	
Delhudstransplantat			x

Kommentar

Avgörande för att behärska fördröjd sårsläkning är kunskap om olika sårs etiologi.

Med tekniska hjälpmedel avses tex pumpstövel.

Dermatologens roll i vårdkedjan och multidisciplinärt samarbete är viktiga inslag och ST-läkaren behöver få delta i tex sårronder samt upprätta vårdplan i samverkan med primärvården, delta i framtagande av riktlinjer för såromhändertagande etc.

För utredningsmetoder se delmål 3.

Delmål 9	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska dermatologisk lokal- och systembehandling inklusive fototerapi	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Checklista

	Behärska	Ha kunskap	Ha kännedom
Behandling med utvärtes läkemedel	x		
Behandling med systemiska läkemedel för hudsjukdomar	x		
Behandling med ultraviolett strålning (UV)	x		
PUVA	x		
Bucky	x		
Botulinustoxin-injektioner och indikationer		x	
Plasmaferes			x
Fotoferes			x
Melanocytttransplantationer			x

Kommentar

En specialist i dermatologi behöver även ha kännedom om metoder som används på estetisk indikation inom specialiteten för vägledning av patienten.

Flera behandlingar nämns under respektive delmål.

Delmål 10	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska sexuellt överförda sjukdomar samt vanliga och viktiga genitala dermatoser, samt att behärska mikrobiologisk diagnostik.	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Checklista

	Behärska	Ha kunskap	Ha kännedom
Genitala infektioner, sår och dermatoser samt genitala smärttillstånd	x		
Smittskyddslagen	x		
Genitala precanceroser och tumörer	x		
Kontaktspårning		x	
Ovanliga STI		x	
HIV inklusive handläggning		x	
Salpingit, epididymit		x	
Sexuella dysfunktioner			x
Preventivmedel och preventivmetoder			x

Kommentar

Se även delmål 3 och 4. I handläggning av följd tillstånd och differentialdiagnoser vid STI ingår användande av remissvägar eller samråd med berörd specialitet. Behärska av Smittskyddslagen är en förutsättning för att uppnå målet. Genitala precanceroser /tumörer på yttre genitalia ska kunna diagnostiseras på venereologisk mottagning och om möjligt behandlas alternativt remitteras. Inkluderas här på grund av att handläggning och remissvägar kan vara specifika .

Delmål 11	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga arbetsrelaterade hudsjukdomar inklusive arbetsanpassning, rehabilitering och försäkringsmedicin i samverkan	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Checklista

	Behärska	Ha kunskap	Ha kännedom
Vanliga yrkes- och miljödermatoser	x		
Intygsskrivande inom området	x		
Kontaktallergen i miljön		x	
Mer omfattande yrkesdermatologisk utredning, arbetsplatsbesök		x	

Kommentar

För att uppnå målet "behärska vanliga yrkesdermatoser" bör ST-läkaren ha handlagt patienter med yrkesrelaterade sjukdomar under handledning av läkare/team med specialkompetens inom yrkesdermatologi. Under tjänstgöringen vid yrkesdermatologisk enhet, är det viktigt att ST-läkaren själv får följa patienten.

Under detta delmål ingår även kunskap om miljörelaterade hudsjukdomar. Med kontaktallergen i miljön avses allergenen i den så kallade "basserien".

Delmål 12	Metoder för lärande	Uppföljning
Att initialt kunna handlägga vanliga tillstånd inom angränsande kunskapsområden	klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare

Checklista

	Behärska	Ha kunskap	Ha kännedom
Hjärt-lungräddning	x		
Initial handläggning av ledbesvär vid psoriasis	x		
Metabolt syndrom		x	
Inflammatoriska systemsjukdomar		x	
Identifiera akuta invärtesmedicinska/kirurgiska tillstånd och se till att de handläggs korrekt		x	

Kommentar

Med tanke på specialitetens bredd finns möjlighet till värdefull sidoutbildning inom flera andra specialiteter. Det är SSDVs mening att för en komplett ST-utbildning bör 6 månader av de 5 åren fullgöras inom minst en annan specialitet t.ex invärtesmedicin, kirurgi, infektion reumatologi , pediatrik, plastikkirurgi, geriatrik eller patologi.

Kommunikativ kompetens

Delmål 13	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till dialog och en öppen kontakt med patienten och dennes närstående	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare

Delmål 14	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till kommunikation, såväl skriftligt som muntligt, med andra läkare och medarbetare	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare

Delmål 15	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att informera och undervisa patienter, närstående, andra läkare och medarbetare samt studenter	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Undervisa under handledning	

Ledarskapskompetens

Delmål 16	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att handleda andra läkare och medarbetare samt studenter	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Handleda under handledning	

Delmål 17	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att leda i samverkan och dialog med medarbetarna samt i vårdteam	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 18	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om hälso- och sjukvårdens organisation, styrning och regelverk	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Delmål 19	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till ett medicinskt vetenskapligt syn- och förhållningssätt	Skriftligt individuellt arbete under handledning enligt vetenskapliga principer	Intyg om godkänt skriftligt individuellt arbete utfärdat av aktuell handledare

Kommentar

Omfattningen av det vetenskapliga arbetet bör vara storleksordningen fallrapport i refereegranskad tidskrift.

Delmål 20	Metoder för lärande	Uppföljning
att ha kunskap om och kompetens i evidensbaserat förbättrings- och kvalitetsarbete	kvalitets- och utvecklingsarbete under handledning	intyg om godkänt kvalitets- och utvecklingsarbete

Delmål 21	Metoder för lärande	Uppföljning
att ha kunskap om sjukdomsförebyggande insatser	klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa frågor	intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare